

Előszó

A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Szociológia és Kommunikáció tanszékén működő Média Oktató és Kutató Központ (MOKK) munkatársaiként lassan öt éve kutatjuk a huszadik század utolsó évtizedében megjelent új médiatechnológiák kulturális hatásait, illetve az elterjedésük sikerességét, használatuk szándékolt és váratlan formáit meghatározó társadalmi, gazdasági és szabályozáspolitikai környezetet. A MOKK e problémakör megközelítésével mind az elméleti keretek, mind a felhasznált módszerek terén új utakon kezdett járni. A valóságot madártávlatból szemlélő információs vagy tudásalapú társadalom ideológiájának kritikátlan elfogadása helyett a mindennapi médiahasználat világából indultunk ki: konkrét alkalmazásokon, szolgáltatásokon és termékeken keresztül próbáltuk mélyebben megérteni a média és távközlés konvergenciáját kísérő változásokat. Ez a gyakorlat világra alapozó megismerési stratégia talán annak is köszönhető, hogy a MOKK létrejöttét megelőző években annak szinte minden tagja jelen volt – tanácsadóként, tartalomfejlesztőként vagy informatikusként – a hazai internetes iparág születésénél, és ott formálódtak meg a munkánk tapasztalataiból merített első elméleti felismeréseink, illetve e terület tudományos vizsgálatának igénye.

A változó médiatér használatáról a MOKK oktatóiként legalább annyit tanultunk a legújabb technológiák használatában gyakran minket is megelőző diákjainktól, mint a kutatásokból. Az elmúlt öt évben fiatal informatikus, villamosmérnök, terméktervező, gépész, építész és közgazdászhallgatók százával beszélgettünk és vitatkoztunk az ebben a kötetben érintett kérdésekről:

8 *Hatalom a mobiltömegek kezében*

többek között az új média sajátosságairól, a hálózati közösségek működéséről, a behálózott városokról, a jövő médiaeszközéről és üzleti modelljeiről, az elektronikus demokráciáról, a szerzői jogoknak a digitális térben is értelmes és érvényes alkalmazásáról. Bár e felvetések szinte minden MOKK-os oktató kurzusán előkerültek, legmélyebben *Az internetmédia kérdései* című szemináriumon foglalkoztunk az új média és az online közösségek témájával. Ez a minden félévben megújuló tartalmú kurzus hívta életre eme kötetet.

Miközben az új média világa folyamatos változásban van, az itt egy csoportba gyűjtött szövegek érvénye mit sem változott az elmúlt évek során: ma is értékes és értelmes kiindulópontot jelentenek a digitális hálózatokon folyó közösségi kommunikáció társadalmi környezetének és következményeinek megértésében. Még akkor is, ha némelyikük abban az időben keletkezett, amikor az internet jobbra szöveges kommunikációra építő, alacsony sávzélességű hálózatok és ma már mosolyra ingerlően kis kapacitású számítógépek által behatárolt, csupán néhány ezer ember által használt marginális médium volt.

Az új médiatechnológiák – és itt most nem lényeges, hogy a könyvnyomtatásról, a telefonról, a rádióról, a televízióról vagy az mp3 tömörítésű hangfájlokról van szó – megjelenésének korai kommentátorai gyakran esnek túlzásokba, és e találmányok társadalmi hatásait végletesen vagy pozitív, vagy negatív utópiaként festik meg. Azután – ahogy az internet esetében is – kiderül, hogy az új technológiák gyors elterjedése sem az emberiség üdvözléséhez, sem végső romlásához nem vezet: az élet megy tovább a maga medrében, még ha némiképp át is alakulnak mindennapjaink. A kötetbe válogatott írások – még az olyan vizionárius szerzők is, mint Howard Rheingold – éppen mértéktartásuknak, az új média sajátosságaira és hétköznapi életünkben betöltött szerepének vizsgálatára építő megállapításaiknak köszönhetően kerülhettek be a szakirodalmi kánonba – és ebbe a kötetbe. Mivel alapvetően a digitális környezet tulajdonságaiból, illetve egyének és közösségek kommunikációs igényeiből és tevékenységéből indulnak ki, a megfigyelt egyes esetek és általános törvényszerűségek ma sem vesztek jelentőségükből.

Még egy évtized sem telt el az első magyar nyelvű kereső és hírportál létrehozása óta, ám ami akkor sokak számára tudományos fantasztikumnak, avantgarde üzleti vállalkozásnak vagy költséges médiakísérletnek tűnt, mára

a mindennapok magától értetődő valóságává vált. Az internet akkori újdonsága mára megkopott, és ma olyan bűvös szavaktól várjuk a jövőbeli mélyreható változásokat, az üzleti és emberi viszonyok forradalmasítását, mint a blogoszféra, a Web 2.0 vagy a negyedik generációs médiaeszközök.

A MOKK munkatársai kezdettől fogva hitték, hogy az internetben rejlő legkomolyabb üzleti és társadalmi lehetőség a közösségi interakció és kommunikáció minden korábnál hatékonyabb támogatása révén nyílik meg, és a jövő médiaeszközei olyan eszközök lesznek, amelyek lehetővé teszik a közvetített tartalmak társas viszonyokra és emberi ítéletekre építő szervezését, valamint a közös érdeklődés mentén szerveződő közösségek önszervezését. Talán a MOKK – vagyis inkább a kötet szerzői – már akkor a Web 2.0 paradigmájában élt, mikor annak első kézzelfogható szolgáltatásai még a fejlesztési prototípus fázisban sem voltak. Ez az érzés a kötetben szereplő cikkek fordításakor fogalmazódott meg bennünk igazán: ha kitörölnénk a hivatkozások évszámait, néhol képtelenség lenne eldönteni, hogy egy most indított béta verziójú web kettes vagy egy 15 évvel ezelőtti betárcsázós szolgáltatásról van-e szó.

Ez a kötet jó áttekintése azoknak az esettanulmányoknak és elméleti építőköveknek, amelyek a tudomány eszközeivel is alátámasztották az internetet közösségi médiatérként elképzelő, a MOKK-ot életre hívó megérzéseinket.

2006. szeptember

Halácsy Péter és Vályi Gábor